

Jelentés a Bét Menachem iskolában elvégzett elemzés eredményeiről

(Rövid változat)

Nahalka István és Ercse Kriszta

A Bét Menachem iskolában Nahalka István és Ercse Kriszta oktatáskutatók elemzést végeztek a magyar nyelven zajló oktatás eredményességével, pedagógiai színvonalával kapcsolatban¹. Az elemzésre azért volt szükség, mert néhány szülő problémákat vetett fel az iskolában zajló magyar nyelvű oktatás színvonalával kapcsolatban. A feladatot 2019. február és március hónapokban végeztük el.

Az elemzés során interjúkat készítettünk, kérdőíveket töltöttünk ki, dokumentumokat elemeztünk, és tanórákat látogattunk. Az összegyűjtött adatok alapján a következő fő megállapításokat tesszük:

1. A Bét Menachem iskolában magyar nyelven zajló tanítás-tanulás folyamatában egyáltalán nem mutathatók ki súlyos minőségi problémák, sőt, saját értékelésünk szerint az iskolában zajló nevelőmunka (ennek részeként a tanítás is) a Magyarországon általában jellemzőnél, színvonalasabb.
2. Mint ahogy minden iskolában, a Bét Menachemben is sok lehetőség van a még jobb, még eredményesebb oktatás kialakítására, és ehhez az iskola feltételei is nagyon jók a pedagógusok korszerű oktatás melletti elkötelezettsége, jelenlegi pedagógiai szakmai felkészültsége, az iskola szervezeti kultúrája, a már most is magas színvonalú pedagógiai kultúra és a tanulószervezetté válás feltételeinek megléte alapján.
3. Az iskolában kialakult feszültségek oka tehát nem a magyar nyelven zajló nevelés és részeként az oktatás állítólagos gyenge színvonala, és információink szerint a héber nyelvű oktatásról is ugyanez mondható el. A problémák elsősorban azért keletkeztek, mert az iskola fejlődésében bekövetkezett változások, a célok gazdagodása – nem feloldhatatlan – ellentmondásokhoz vezetett. Úgy tűnik, hogy az iskola két eltérő céljának harmonizálása az eddigi megoldásokkal nem sikerült megfelelően.
4. Az iskola egyik célja olyan gyermekek iskolai nevelése, akiknek pályája nagy valószínűséggel a zsidó valláshoz kötődő tanulmányok, majd később a zsidó valláshoz szorosan vagy kevésbé szorosan kötődő életpályák felé visz. E gyerekek többségükben külföldön tanulnak majd tovább, speciális, az általuk választott életútra leginkább felkészítő tanintézetekben (középfokon és felsőoktatásban). E gyerekek jóval erősebben érdekeltek a zsidó vallással és általában a zsidó kultúrával való foglalkozásban, és nem lépnek fel nagyon magas szintű igényekkel a magyar nyelvű, sok elemében a magyar kultúrához köthető ismeretek elsajátításával kapcsolatban.
5. Az iskola ugyanakkor nagyon fontosnak tartja a zsidó kultúra, a vallás elemeinek megismertetését, vagy inkább megerősítését azon gyerekek körében is, akik nem az előbbi

¹ Nahalka István nyugalmazott egyetemi docens (utolsó munkahely: ELTE), a neveléstudományok kandidátusa, jelenleg két egyetemen óraadó, Phd kurzusok vezetője. Ercse Kriszta Interkulturális Pszichológia és Pedagógia MA szakos végzettséggel rendelkező oktatáskutató. Nahalka István az iskola vezetésével történő megbeszélés után kérte fel Ercse Krisztát a munkálatokban való részvételre.

pontban leírt pályákra készülnek. Ez az iskola küldetésének szerves része, és minden szülő és tanuló ennek tudatában választja az intézményt.

6. A kialakult helyzet legsúlyosabb összetevője – minden információnk efelé mutat – a tanulók rendkívül nagy leterheltsége. E probléma nyilván erősen összefügg az iskola céljaiban mutatkozó ellentmondásokkal, az eltérő törekvéseknek való „tökéletes” megfelelés lehetetlenségével.
7. A kialakult helyzet megváltoztatása nem elképzelhetetlen, ha a szülők, a gyermekek, az iskola vezetése, a pedagógusok és a fenntartó összefogva, kreatív módon törekszenek rá. Új megoldásokat érdemes keresni, amelyek lehetővé teszik az eltérő igények kielégítését. Erre az iskola mintegy rákényszerül, ha megmarad továbbra is eredeti küldetésének teljesítése mellett, vagyis, hogy egyszerre szolgálja az erőteljesen vallási igények kielégítését, valamint a zsidó kultúra erősítését, az iskolát is körülölelő, kiterjedt Chábád zsidó közösség körében.
8. Már az elemző munka elvégzésének idején születtek az iskola vezetésében olyan döntések, amelyek előre mutatók az eltérő igények jobb érvényesülése tekintetében. Alapvető javaslatunk az iskola számára, hogy a meghozott döntéseket következetesen hajtsák végre, és a szülőkkel, a gyerekekkel, a pedagógus közösséggel, valamint a fenntartóval együttműködve további intézkedésekkel és következetes fejlesztő munkával igyekezzenek megoldani a felmerült problémákat.

Az elemzés legfőbb kérdése az volt, hogy vajon milyen színvonalon teljesíti az iskola az úgymond világi oktatással, tehát a magyar nyelven zajló, a NAT-nak megfelelő oktatással szemben megfogalmazódó igényeket.

Az elsősorban külföldön, magasabb szintű, a zsidó valláshoz és kultúrához köthető tanulmányokat folytatni kívánó gyerekek, és természetesen szüleik nem lépnek fel az átlagot lényegesen meghaladó minőségi igényekkel a magyar nyelven zajló oktatással szemben. A Bét Menachem iskola ugyanakkor illeszkedik Magyarország szelektív iskolarendszerébe. Az itt tanuló gyerekek egy részének családja számára a cél hazai középiskolában, majd a felsőoktatásban továbbtanulni. Ez azt jelenti, hogy az iskolában jelen van egy elvárás a felvételikre való felkészítés iránt. Vagyis az iskolának kéltféle igénnyel kell számolnia.

Kérdés, hogy az iskolában zajló pedagógiai tevékenység alkalmas-e arra, hogy a két igényt magas színvonalon kielégítse. Ez a feladat nem végrehajthatatlan. A megoldáshoz elsősorban a korszerű pedagógia nagyon sok elemének értő alkalmazására van szükség. Hamis az a szembeállítás, hogy vagy továbbtanulásra jól felkészítő, de kemény, „szigorú” iskolát csinálunk, vagy jóval „lazábbat”, de akkor nem tudunk olyan sikeresen felkészíteni a továbbtanulásra. Nem irreális a cél: olyan iskolát kell kifejleszteni, amely egyszerre képes humánus, gyermekközpontú világot létrehozni, valamint nagyon jó tanulási eredményeket produkálni.

A gyermekközpontúság, a gyermekek biztonságának megteremtése, a partneri kapcsolatok, a demokratikus működés, a szeretetteljes légkör kialakítását tekintve a Bét Menachem iskola akár kiválónak is nevezhető, e követelmények az intézményben magas szinten teljesülnek. Az elemzés során gyűjtött adatok és tények ezt a megállapításunkat meggyőzően alátámasztották:

1. A gyerekek nagy többsége szívesen jár ebbe az iskolába, jól érzi itt magát.
2. A gyerekek szintén nagy többséggel pozitívan ítélik meg a pedagógusokat, szeretik őket.
3. A szülők esetében az iskolaválasztásban fontos szerepet játszott az iskolában tapasztalható szeretetteljes légkör, a gyermekek biztonságának megteremtése. Nagy többségük úgy látja, hogy ez a várakozás teljesült is.

4. A megfigyelt tanórákon a gyermekközpontú pedagógia számtalan megnyilvánulását, illetve az ellentétes, merev, előíró nevelői viselkedés hiányát tapasztaltuk.
5. A pedagógusok számára is fontos a szeretetteljes légkör, a gyermekközpontú pedagógiai kultúra. Befolyásolta az iskolába kerülésüket, meghatározza gyerekekkel folytatott kommunikációjuk stílusát.

A Bét Menachem iskola tanulmányi téren elért eredményeiről, a színvonalról is számos információ gyűlt össze a vizsgáldás során. Alapvetően pozitív, ugyanakkor a fejlesztések szükségessége szempontját is kiemelő megítélésünket elsősorban a következő tények alapján alakítottuk ki:

1. Az iskola országos kompetenciamérésben elért eredményei kimagaslók.
2. Az iskolai gyakorlatban megjelennek a korszerű pedagógiai gyakorlat elemei (a differenciálás, a kooperativitás, a tevékenységközpontúság, a tanulási tevékenység során a személyre szóló segítségadás, mozgásos feladatok gyakori alkalmazása a tanórákon).
3. Az iskola pedagógusai törekszenek rá, hogy más, a korszerű oktatást jellemző elvárásokat is érvényesítsenek, de ezek tekintetében bőven van még tere a fejlődésnek. Ezek a területek elsősorban a belső motivációk építése, a csoportmunka lehetőségeinek még jobb kihasználása, a pedagógiai értékelés új stratégiáinak érvényesítése, és általában a konstruktivista pedagógiai elmélet gyakorlati alkalmazása.
4. A gyerekek meglátásai az oktatás színvonalával összefüggő kérdésekben szintén alapvetően pozitívak voltak. Ez megjelent a tantárgyakhoz való viszonyukban, ha kisebb mértékben is, mint a pedagógusok esetében a differenciálást, a kooperativitást érvényesítő tanórai feladatok alkalmazásának megítélésében, abban, hogy nagy többségük érdekesnek tartja a tanórákat.
5. A szülők döntő többsége a magyar nyelvű oktatás színvonalával kapcsolatban nem lát problémákat, és nagyon jók a kapcsolataik a pedagógusokkal.
6. Ugyanakkor figyelmeztető, hogy a kérdéseinkre válaszoló 20 szülő közül 5 esetében már felmerült, hogy esetleg elviszi a gyermekét más iskolába. Mindegyiküknek nagyon jó ugyanakkor a kapcsolata a pedagógusokkal. Az öt szülő egyike sem nyilvánított ki negatív véleményt az iskolai oktatás színvonalával kapcsolatban. Ugyanakkor négyen közülük túl magasnak tartják a héber nyelvű oktatás óraszámát. Ez utóbbi azonban egyáltalán nem jelenti azt, hogy ne tartanák fontosnak, hogy gyermekük alaposan megismerkedjék a zsidó kultúrával.
7. A pedagógusok alapvető álláspontja az, hogy a színvonal kárhoztatása a felmerült problémákkal összefüggésben indokolatlan, az iskolai magyar nyelvű oktatás (illetve általában az oktatás) színvonala jó, a problémát máshol kell keresni. Saját értékelésük szerint gyakran alkalmazzák a differenciálásra, az együttműködés fejlesztésére alkalmas módszereket, kiemelten fontosnak tartják, hogy kielégítsék a tanulók egyéni fejlődésével kapcsolatos igényeket.
8. A pedagógusoknak a korszerű pedagógia elveivel kapcsolatos álláspontjait tekintve kissé ellentmondásos képet kaptunk. Teljes mértékben megfelel a tudásuk a korszerű iskolával szemben támasztott elvárásoknak a módszertani kérdések tekintetében. A frontális munkával szemben egyértelműen előnyben részesítik a komplexebb szervezési módokat. Ugyanakkor a differenciálással összefüggésben inkább egy hagyományosabb szemléletmódot képviselnek, az értékeléssel kapcsolatos tudásuk és gyakorlatuk is fejlesztésre szorul, előrelépés lenne szükséges a komplexebb feladatok tanulásba való bevonása, elsősorban a projektszerű tanulás feltételeinek megteremtése terén. Hangsúlyozzuk: ezek a lehetséges és talán szükséges fejlesztés területei, és nem súlyos hiányosságok, különösen, ha a magyar oktatás általános színvonalával hasonlítjuk össze a Bét Menachembeli helyzetet.

Az iskola küldetéséből adódóan a magyar iskoláktól elvárt, a NAT-ban leírt követelmények teljesítésén túl az oktatásban meghatározó szerepet játszanak a zsidó vallással, a zsidó kultúrával összefüggő tanulmányok. Ez azt eredményezi, hogy a tanulók annyi időben kell, hogy részt vegyenek iskolai tanulási folyamatokban, ami lényegesen meghaladja azt az időt, amit egy vallásos neveléssel nem foglalkozó iskolában tanulóval töltenek.

A jelenlegi problémák abból fakadnak, hogy az intézmény a jelenlegi oktatásszervezési körülmények között egymással ellentmondásban álló, egymással nem könnyen összebékíthető célokat akar teljesíteni. Az ellentmondás a legélesebben a gyerekek túlterheltségében jelentkezik. E túlterheltséget érzik maguk a gyerekek is, jelenlétét a pedagógusok tapasztalatai egyértelműen alátámasztják. A szülők már nem fogalmazznak ilyen egyértelműen. A gyerekek terheléséhez való pedagógiai viszonyulás kialakításában az is nélkülözhetetlen, hogy a magyar iskolarendszerben megvalósuló jelenlegi tartalomszabályozás problémáit, a már eleve nagyon erős terhelést is figyelembe vegyék.

A vizsgálódás során gyűjtött tapasztalataink szerint az iskolahasználók (a gyerekek, szülők) különböző csoportjai között az iskola vállalható céljait érintő eltérések nem annyira mélyek, hogy a probléma ne lenne áthidalható. Az iskolahasználók nagy része számára fontos a zsidó kultúrával való ismerkedés, tehát ez a törekvésük jól találkozik az iskola céljaival. Ugyanakkor ez nem feltétlenül jelenti mindenki számára egyformán a vallási ismeretek mély elsajátítását is. Eltérő törekvések vannak jelen az iskolában, ezért a felmerült problémák megoldása differenciált megközelítést igényel. Keresni kell innovatív megoldásokat. E szempontból rendkívül biztató, hogy a pedagógusok is úgy látják, hogy közös munkával, a jelenlegi működés, a pedagógiai program átalakításával meg lehetne oldani a felmerült problémákat.

Ha kis különbségekkel is, de valójában minden az iskola életében szerepet játszó csoport ugyanazt akarja. Legyen az iskola a zsidó kultúra ápolásának helye a Chábád közösségben belül. Legyen fontos egy alapszinten a zsidó vallás megismerése is, a héber nyelv megtanulása is, de alakuljon ki az iskolában a tanulási utak egy differenciált rendszere, amely rendszer jobban tud igazodni az eltérő, néha jelentős mértékben eltérő elvárásokhoz.

Javaslatok

1. Az iskolában felmerült problémák megoldása érdekében induljon el (folytatódjék) egy demokratikus megújulási folyamat.
2. Kapjon megerősítést, hogy a Bét Menachem iskola továbbra is a Chábád közösség zsidó kultúráját, zsidó vallást megerősítő, ápoló intézménye kíván lenni.
3. Deklarálja az iskola, hogy továbbra is fogadja a mélyebb zsidó vallási, kulturális tanulmányokra készülő, valamint a zsidó kultúráját megismerni, ápolni akaró, de a tanulmányaikat tekintve inkább a hazai, nem vallásos továbbtanulásban érdekelt, akár nem is vallásos gyermekeket.
4. A megújulás részeként jöjjön létre egy differenciált nevelési, oktatási rendszer.
 - Az óraszámok újragondolása.
 - Projekt jellegű tanulószervezés gyakoribbá tétele.
 - Az iskola autonómiájának képviselője az oktatásirányítás felé.
 - Eltérő tanulási utak kialakítása.
5. A tanítási tanulási folyamatok fejlesztése:
 - A pedagógusok továbbképzés keretében ismerkedjenek meg a konstruktivista pedagógiával.

- A komplex feladatok gyakoribb alkalmazása a tanórákon.
- Az értékelési rendszer megújítása.
- A kooperatív munkaformák körének gazdagítása.
- Továbbképzés a pedagógiai differenciálás témájában.
- A gyakorlatorientáltság érvényesítése a tantestületi továbbképzések során.
- Pedagógiai esetmegbeszélések tartása.
- A tanulók pályafutásának nyomon követése.
- Továbbképzés szervezése az esélyegyenlőtlenségek kezelésének kérdésében (igazodva az iskola sajátos helyzetéhez).

Végül szeretnénk e jelentést egy abszolút személyes megjegyzéssel zárni. Szakmai és emberi értelemben is nagy élményt jelentett számunkra a Bét Menachem iskolában végzett elemző munka. Egy az „átlagosan” érvényesülő pedagógiai kultúránál fejlettebbet érvényesítő iskola munkájával ismerkedhettünk meg, magunk is nagyon sok érdekes tapasztalattal lettünk gazdagabbak. Köszönjük szépen.

Budapest, 2019. március 25.

Nahalka István és Ercse Kriszta